

2017-imut Aningaasaqarnikkut Ingerlatsineq pillugu Nalunaarut

(Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Naalakkersuisoq)

Saqqummiussissut

(Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Naalakkersuisoq)

2017-imut Aningaasaqarnikkut Ingerlatsineq pillugu Nalunaarut maanna ukiunilu tulliuttuni politikikkut pingaarnersiukkanik anguniakkanik arlalinnik angusaqarnissaq siunertaralugu suliniutinik pingaarnernik nassuiaammik imaqartoq, matumuuna Naalakkersuisut saqqummiuppaat. Taanna aningaasaqarnikkut inissisimanermik, aningaasaqarnerullu ineriartorneranik attanneqarsinnaasumik qularnaariniarnermi unammillernartitanik toqqammaveqarpoq. Nalunaarusiaq 2016-imi napatitsinissamut siuariartornissamullu pilersaarusiamik, tassanilu aaqqissuusseqqinnissamut naleqqanik sisamanik, siorna Aningaasaqarnikkut Ingerlatsineq pillugu Nalunaarummut ilaasunik malitseqarpoq.

Pingaarnertut politikikkut anguniakkat

Naalakkersuisut aaqqissuusseqqinnissanik suliniutit, suliniutit aalajangersimasut kiisalu siunnerfilinnik aningaasaliinerit aqqutigalugit ilaatigut namminersorlutik oqartussani kommuninilu aningaasaqarneq patajaatsoq qulakkeerniarpaat, ilaatigullu namminersorlutik inuussutissarsiortuni aningaasaqarnikkut sulisoqarnikkullu siuariartornermik pilersitsinissaq qulakkeerniarpaat. Naalakkersuisut anguniakkat makku angunissaat kissaatigaat:

- Nunap aningaasaqarnera sivisuumik attanneqartussamik pitsaasumik patajaatsumillu ineriartussasoq, Kalaallilu Nunatta ataatsimoortunik tapiissutinik pinngitsuuisinnaanginneranik iperaajartuaartitsissasoq.
- Nunap immikkoortuisa kommunillu akornanni oqimaaqatigiissumik, nuna tamakkerlugu naapertuuttumik atugarissaarnissamik attassisinnaasumik piffinnilu arlalinni aningaasaqarnikkut siuariartortitsisinnaasumik ineriartornissaq.
- Illoqutigiit pisisinnaassusaannik annertusaanissaq, tassunga ilanngullugit immikkut akissaatikitsut akunnattunillu isertitallit aningaasarissaarnerulernissaanut peqataaneq, taamaalilluni inuiaqatigiinni naligiinnginnerujussuaq annikillisinneqarsinnaaqqullugu.

Aaqqissuusseqqinnissanut maanna aningaasaqarnikkut aallaavik aningaasaliinernullu toqqammavigissaarnerunissaq maanna pitsaasumiippoq. 2012-imit 2014-imut BNP-p pitsaangitsumik ineriartornerata kingorna, 2016-imi aningaasaqarnikkut ineriartorneq 2015 assigalugu pitsaasuvoq. Aningaasaqarnermut Siunnersuisooqatigiit septembarimi nalunaarusiaminni 2017-imi aamma aningaasaqarnikkut siuariartortoqarnissaa ilimagaat.

Tamannalu pitsaasuvoq. Aningaasaqarnikkut siuariartorneq pisortat aningaasaqarnerannik patajaallisaanermut siunissamullu sammisunik aningaasaliinernut atorneqassaaq. Tamanna inuiaqatigiinni pitsaasumik ineriartornermut ilapittuissaaq, taamaaliornermilu aaqqissuusaaanikkut siunissamilu ungasinnerusumi iluanaarutissiisoqassaaq kiisalu politikikkut anguniakkanik pingaarnernik angusaqarnissamut ilapittuissalluni.

Naligiinneruneq tamanut iluaqutaassaaq, siammasinnerusumillu siunertaqartunik suliniuteqarnikkut anguneqassalluni

Naligiinnginnerujussuaq peqataatitsisumik ineriartornerup anguniarneranut atatillugu ajornartorsiutaavoq, aningaasaqarnikkullu siuariartornissamik pilersitsinissamut atatillugu pitsaangitsumik sunniuteqarsinnaalluni. Tamanna ilaatigut OECD-p 2015-imi nalunaarusiaani ersersinneqarpoq.

Kalaallit Nunatsinni aningaasaqarnikkut naligiinnginneq nunanut avannarlernut allanut sanilliukkaanni qaffasippoq. Naalakkersuisooqatigiinnermut isumaqatigiissut innuttaasunut inuuniarnikkut atugaasa assigiinnerulernissaanut suliniummik anguniakkamik imaqarpoq, Aningaasaqarnermillu Ingerlatsineq pillugu Nalunaarut ukioq manna naligiinnerunissamik oqimaqatigiinnerunissamillu qulequttamik annertuumik imaqarpoq.

Naligiinnginnerup inissisimanera, nunap immikkoortuini assigiinngissutsit kiisalu naligiinnginnerujussuup ilinniagaqarnermut pissutsinut, suliffeqarnermut attuumassuteqarnermut kiisalu pisortat allaanerusumik agguasseqqinnerannik ataqatigiinnerata killiffia Naalakkersuisut nassuiaateqarfigaat. Suliffeqarnermut ilanngaata tamanna aningaasatigut periarfissinneqarsinnaappat, kiisalu meeqqat tapisiaannik nutarterineq ineqarnermullu tapiissutit aqputigalugit akissaatikitsut akunnattumillu isertitalit aningaasat atorsinnaasaasa annertusarnissaat Naalakkersuisut anguniarpaat. Taakku saniatigut aningaasanik iluanaarutisiat annertunersumik akileraaruserneqarnissaat kiisalu ernianut aningaasartuutinut ilanngaatip allannortinnissaa pilersaarutigineqarput, taamaalilluni akissaatikitsut akunnattumillu isertitalit iluaqutserneqarsinnaaqullugit.

Nalunaarutikkut ilaatigut inuiaqatigiinnik naligiinnerusunik akuutitsinerusunillu pilersitsiniarnermut tunngatillugu unammillernartitatut paasisat qanoq iliuuseqarfigiumallugit, Naalakkersuisut ilaatigut anguniakkat periutsillu makku siunniuppaat:

- Inuusuttut ukioqatigiiaat amerlanerusut inuussutissarsiornermi piginnaangorsarfiusumik ilinniagaqalernissaasa qulakkeernissaat.
- Sulisinnaasut sapinngisamik amerlanerpaat suliffeqarnermi isumalluutinngorsinnaanissaat.
- Inuussutissarsiornermi ineriartorneq sunniuteqarluartoq, kommunini tamani aningaasaqarnikkut siuariartortitsisoq.
- Peqqinnissamut isumaginninnermullu immikkut aallussisumik siusissukkut pinaveersaartitsisumillu suliniuteqarnerit.
- Ineqarnermi tapiissutsit siunnerfilersorneri, taamaaliornikkut akissaatikinnerit ineqarniarnerat inissaqarnerulersillugulu qularnaarneqarnera.

Suliniutit sukumiisut aqputigalugit naalakkersuisut innuttaasut pitsaanerusumik naligiinnerusumillu atugassaqartikkumavaat. Taamaammat ilaatigut piffissami aggersumi tulliuuttuni aaqqissuusseqqinnissat pingaarnertinneqassapput:

- Ilinniartitaaneq, tassunga ilanngullugit meeqqat atuarfiannik inuussutissarsiutinillu ilinniartitaanermik immikkut aallussineq.
- Ineqarneq, tassunga ilanngullugit kommuninut tunniussinissap piareersarnera kiisalu ineqarnermut tunngasunik aaqqissuusseqqinneq.
- Isumaginninneq, tassani meeqqat inuusuttullu atugarliortut kiisalu pisortat ikiorsiissutaat immikkut sammeneqassapput.
- Suliffinnik pilersitsineq, tassunga ilanngullugit suliffeqarfinni avammut niuerneramik ingerlatsisuni suliffissanik pilersitsineq suliffissaaleqinermillu akiuniarneq.
- Akileraartanermik akitsuusiisarnermillu aaqqissuusseqqinneq, tassunga ilanngullugit akiitsut annikillissinneri taamaattoqarnissaanillu pitsaaliuineq.

Ukioq manna aappaagulu pineqartuni taakkunani inatsisissatut siunnersuutit nutaat suliniutillu taakkununga attuumasut Inatsisartut ilimagissavaat, tamakkulu innuttaasunut iluaqusiissapput. Suliniutaajumaartussat OECD-p aningaasaqarnikkut naligiinnginnerup appararnissaanut sakkussatut kaammattuutaanut naapertuuttuussapput.

Aningaasaqarneq imminut napatinnerusoq pilersikkumallugu naleqarnerulersitsineq avammullu tunisanik annertunerusumik isaatitsineq

Avammut tunisat ullumikkut annertunerusumik aalisarnermut inuussutissarsiutininnaanneersuupput, nioqqutissanillu sullissinermillu avataanit annertoorujussuarmik eqqussuivugut.

Aningasat nunami maani kaaviiarnerulernissaat inuussutissarsiutinilu arlalinni avammut niuerneramik isertitat annertusarnissaat Naalakkersuisut erseqqissumik anguniagaraat, taamaalilluni aningaasaqarnermik imminut napatinnerusumik pilersitsisoqarsinnaaqullugu.

Tamanna angujumallugu ataqatigiinnerusumik suliniuteqarnissaq pisariaqarpoq. Tassunga ilanngullugu anguniakkap taassuma angunissaanut ikorfartuutaasumik sinaakkutissanik pitsaanerusunik pilersitsinissaq aallunneqassaaq, peqatigisaanik piginnaanngorsaaneq sammeneqassaaq. Attaveqaatinik akikinnerusunik, pingaartumik mittarfinnik nunamik attavigissaanerulersitsisumik pilersitsisussaq anguniarneqassaaq.

Ataatsimoorluni tapiissutit sunniutaasa annikinnerulersinnissaannut avammut tunisanit isertitat annertusarnissaat pingaaruteqarpoq. Tamanna inuussutissarsiutitit sukanik amerlanerusunik ineriartortitsinermik annertunerusumik, aalisakkanillu pisuussutitta pitsaanerusumik atorluarneqarneratigut anguneqassaaq, ilaatigut makku aqputigalugit:

- Nunatta unammillersinnaassusianik aaqqissuusaaqsumik pitsanngorsaaneq, suliffeqarfiit nunatsinneersut avataaneersullu aningaasaliinissaannut pilerinarnerulersitsisoq.
- Attaveqaatinik ataqatigiinnerusunik eqaannersunillu nunamik pituttuilluarnerusumik akikinnerusumillu pilersitsineq, niuernermut takornariartitsinermillu uatsinnut pitsaanerusumi toqqammavissiisoq.

- Ilinniartitaanernut piginnaanernillu ineriartortitsinermut tunngatillugu siunnerfiginnerusunik eqaannerusunillu suliniuteqarneq, taamaalilluni innuttaasunut ataasiakkaanut, ilaqtariinnut inuiaqatigiinnullu iluaqutaanerusumik suliffeqarnermi suliffiit nunaqavissunik piginnaasaqartunik inuttalersorneqartaleqqullugit.

Aningasaliinerni annertunerusuni namminersortut annertunerusumik aningaasaliisinnaanissaat, taamaalillunilu aningaasaliinerit pisortat karsii kisiisa atorlugit taamaallaat pisannginnissaat Naalakkersuisut kissaatigaat. Tamatuma pisinnaalernissaanut toqqammavissat suliarineqarput.

Tassunga atatillugu aningaasaliissussat nunatsinneersut nunattalu avataaneersut kiisalu suleqatigisat annertuunik aningaasaliissagunik, politikimik ingerlanneqartumik tatiginnissinnaanerit pingaaruteqarpoq. Tamanna attaveqaatinut annertuumik aningaasaliinissatsinnut tunngatillugu pingaaruteqarpoq, akileraarutillu akitsuutillu aqputigalugit aningaasalersorneqartunik innuttaasunut sammititanik suliniutinut aningaasanik atugassaqarnissamik qulakkeerisuusaaq.

Naalakkersuisut mittarfinnik nutaanik pilersitsinissamut pilersarusiorneq ingerlappaat, killiffillu pillugu akuttunngitsumik Inatsisartut Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Ataatsimiititaliaannut Sanaartornermullu Ataatsimiititaliaannut ilisimatitsisarlutik.

Kalaallit Airports A/S mittarfiit pingasut aningaasalersorsinnaanerannut siunnersuummik Naalakkersuisunut saqqummiussereerpat, Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Ataatsimiititaliaq kingorna Naalakkersuisut tamanna pillugu innersuussutaannut isummissaaq. Tamanna 2017-ip ingerlanerani pissasoq ilimagineqarpoq.

Taamattaarlu 2017-imut aningaasanut inatsimmi Nunatta Karsiata iluanaarutisianik il.il. immikkut ittunik pissarsinera apeqqutaatillugu, Kalaallit Airports A/S-mut annertunerusumik aningaasaliinissaq periarfissaavoq. Pisariaqartitsineq taamaattoq aamma 2018-imut aningaasanut inatsimmut tunngatillugu aamma atuussinnaasutut ilimagineqassaaq.

Missingersuutiniq ataqatigiissarineq aningaasaqarnermillu aqutsinermik pitsanngorsaaneq

2018-imut aningaasanut inatsisissatut siunnersuummik suliaqarneq arlalitsigut ingerlanneqarpoq.

Inuiaqatigiinni annertunerusumik ingerlatsineq akitsuutitigut akileraarutitigullu isertitaqarnerunermik kinguneqartoq 2016-imut naatsorsuutaagallartut ersersippaat. Ineriartorneq tamanna 2017-imi attanneqassasoq ilimagineqarpoq, tamannali aamma aningaasartuutit tatineqariartornerannut ataqatigiissillugu aamma nalilernerqassaaq. 2017-imi aningaasanut inatsit IS-imi sinneqartoorfiuvoq, 2017-imilli 2020-imut oqimaaqatigiinnani. Inernissatut missingiunneqartoq ilaatigut pisortat suliffeqarfini eqaallisaanermi aqqissuusseqqinnermillu isertitanik nutaanik toqqammaveqarpoq. Taamaammallu pissutsit massakkutut itsillugit, sipaarniarnikkut akileraarutitigulluunniit akitsuutitigullu nutaanik isertitsisoqartinnagu, sullissinermik pitsannguutissanut aningaasassaqartoqanngilaq.

Aningaasatigut kinguneqaateqartussanik nutaanik inatsisissatut siunnersuutitut atatillugu, akimuisumik missingersuutitut ataqatigiissaarinet qulakkeerumallugu, Naalakkersuisut assigiiaarnerusumik ataatsimoortumillu suleriaaseqarinet qulakkeerpaat. Tamatumalu nassatarisaanik siunnersuutit aningaasatigut kinguneqaateqartussat tamatigut aningaasanut inatsisut nutaanut siunnersuutit pitsanngoriaatit ataatsimut tulleriaarlugit ataqatigiissineqartassapput. Periuseq tamanna Inatsisartut, imminut akimorlutik isummersornerannik aningaasartuuteqarfiususanillu nutaanik kissaatit tulleriaarinerisa pitsanngorsarneqarsinnaanerit siunertaqarpoq.

Immikkoortunit assigiinngitsunit aningaasaliivigineqarnerunissaq kissaatigineqartuaannartarpoq. Tamakkulu tamaasa AIS2018-imut ilanngussuunnissaat, peqatigisaanillu aningaasanut inatsimmik oqimaatigiissumik qulakkeerinissaat tamatigut periarfissaaneq ajorpoq. Aningaasat atugassatut sinneruttuusinnaasut aningaasaqarnermik siuartitsisumik aningaasartuutikillisaanermillu kinguneqartussanik suliniutitut atornerqartariaqarput, soorlu mittarfinnik aaqqissuusseqqinnermut. Tamannalu aningaasaqarnermut inatsit pillugu Naalakkersuisut partiinik oqaloqatiginninneranni aallaaviussaaq, tassanilu malitseqartitsinnermut apeqqutit kiisalu napatitsinissamut siuariartornissamullu pilersarusiap suli sukumiinerusunngortinneqarnissaa aamma qitiutinneqassapput.

Aningaasaqarnermik imminut napatittumik pilersitsinissamik, attaveqaatinik annertuunik aningaasaliinissamik kissaatigarnerit kiisalu aningaasaqarnermik patajaatumik ineriartormik pilersitsinissamik kissaatigarnermi unammilligassat namminersorlutik oqartussani kommuninilu aningaasaqarnermik aqutsinerup sukannernerusumik ingerlanneqarnissaanik piunasaqarfiupput. Naalakkersuisut kommunit suleqatigalugit Inatsisartut suliniutitut akuersissutigineqartut arlallit malinnaaffigaat, tassunga ilanngullugit missingersuusiornermut naatsorsuusiornermullu inatsit nutaaq, ataqatigiissumik immikkoortunit pilersarusiorneq, pisortani ataatsimoorussamik aningaasaqarnermut atortorissarummik pisineq, aningaasartuutitut misissueqqissaarnerit kiisalu suliariumannittussarsiuussinnermut pisiortortarnermilu tunngasuni aalajangiiffigisassatut siunnersuut akuersissutigineqarqammersoq.

Taama oqaaseqarlunga nalunaarussiaq Inatsisartut suliarineqartussanngortippara.